

Національна академія наук України
Інститут енциклопедичних досліджень НАН України

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОЇ УСТАНОВИ «ІНСТИТУТ ЕНЦИКЛОПЕДИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ НАН УКРАЇНИ» У ВОЄННИЙ ЧАС

*Схвалено Вченою радою ДУ «Інститут енциклопедичних досліджень
НАН України»*

Київ 2025

ЗМІСТ

Передумови окреслення часових рамок і формування стратегії розвитку установи в їх межах.....	3
Цінності і принципи.....	4
Місія, мета, завдання	5
Наукові пріоритети і тематичні рамки	7
Організаційні пріоритети	9

Передумови окреслення часових рамок і формування стратегії розвитку установи в їх межах

ДУ «Інститут енциклопедичних досліджень НАН України (далі – Інститут)» є структурною одиницею Національної академії наук України – входить до Секції суспільних і гуманітарних наук та Відділення історії, філософії та права. У своїй діяльності, крім Статуту Інституту, Конституції України, чинного законодавства України, зокрема й у сфері науки (Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність»), Інститут керується академічними нормативними актами, окрема частина яких (тих, що створені після початку повномасштабного вторгнення військ РФ в Україну) стосується засадничих питань наукової, науково-видавничої та науково-організаційної діяльності установ Відділення історії, філософії та права НАН України загалом і Інституту зокрема в нових реаліях:

- [Постанова НАН України № 77 “Про організацію роботи установ, організацій та підприємств НАН України в умовах воєнного стану” від 17 березня 2022 р.](#)
- [Постанова НАН України № 156 “Феноменологія війни Росії проти України як об’єкт гуманітарних досліджень” від 25 травня 2022 р.](#)
- [Постанова НАН України № 246 “Українська державність: історичні ретроспекції, сучасні загрози та виклики” від 31 серпня 2022 р.](#)
- [Постанова НАН України № 521 «Щодо підготовки і видання Енциклопедії Сучасної України на час дії воєнного стану» від 26.12.2024 р.](#)

Крім цього, для проведення фундаментальних і прикладних досліджень засадничими є:

- [Основні наукові напрями та найважливіші проблеми фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних, суспільних і гуманітарних наук Національної академії наук України на 2024–2028 роки](#)
- [Постанова КМУ № 476 Про затвердження переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 31 грудня року, наступного після припинення або скасування воєнного стану в Україні від 30 квітня 2024 р.](#)

Цінності і принципи

Щоденна діяльність ДУ «Інститут енциклопедичних досліджень НАН України» ґрунтується на чіткій системі цінностей і принципів, які визначають стратегічні орієнтири розвитку та забезпечують якість і суспільну значущість наукової продукції. До них належать:

Професіоналізм і відповідальність (неухильне дотримання високих стандартів наукової роботи, належне виконання професійних обов'язків, усвідомлення суспільної користі діяльності Інституту та утримання довіри громадськості).

Академічна доброчесність (дотримання принципів чесності, прозорості, верифікованості результатів досліджень; недопущення плагіату, фальсифікацій, маніпуляцій з даними та інших виявів наукової недоброчесності).

Відкритість (дотримання принципів відкритої науки. Водночас Інститут керується й принципом відповідального розкриття інформації, враховуючи вимоги захисту персональних даних, академічної етики, а також суспільної й державної безпеки. В умовах воєнного стану в Україні особлива увага приділяється недопущенню розголошення інформації, що може зашкодити безпеці установи, її працівників, та загалом держави й суспільства).

Ефективність і суспільна користь (орієнтація на досягнення результатів, що мають реальне значення для науки, зокрема соціогуманітарного спрямування, освіти, культури у воєнний і повоєнний час).

Інституційна стійкість і адаптивність (здатність Інституту зберігати якість наукової діяльності в умовах нестабільності, зокрема воєнного стану, та швидко адаптуватися до нових викликів без втрати стратегічних цілей).

Підтримка молодих учених (Інститут дотримується принципів підтримки молодих фахівців, створюючи умови для їхнього професійного зростання, залучаючи до дослідницьких і видавничих проєктів та забезпечуючи цим розвиток у них наукової культури й академічної відповідальності).

Наукова тяглість і наступність традицій (Інститут дбає про збереження й розвиток напрацьованого наукового доробку, передавання досвіду від провідних дослідників до нових поколінь учених з метою утвердження сформованої за десятиліття наукової школи енциклопедистики).

Місія, мета, завдання

Місія Інституту

Інститут задовольняє потреби суспільства в доступі до надійної, перевіреної українознавчої інформації, надає довідкові джерела, що сприяють формуванню наукового світогляду, зміцненню національних цінностей та розвитку суспільної свідомості сучасного українця. Сприяє популяризації української академічної науки, зміцненню культурно-інформаційної стійкості та безпеки суспільства через системне збирання, збереження, осмислення й поширення енциклопедичних знань.

Стратегічна мета Інституту

Збереження і зміцнення статусу провідного науково-видавничого центру з української енциклопедистики, інтегрованого не лише в національний, а й міжнародний науково-інформаційний простір.

Ключові завдання Інституту

1. Проведення наукової та науково-видавничої діяльності, результати якої відповідають кращим зразкам українського та міжнародного рівня;
2. Продовження науково-видавничої діяльності за напрямом «Енциклопедія Сучасної України» (подальше розширення ЕСУ за всіма літерами в межах електронної версії проекту; пріоритетність оприлюднення нових енциклопедичних статей – за вагомістю для національної ідентичності та історичної пам'яті; регулярне оновлення застарілої інформації відповідно до сучасного стану науки і суспільства. Відновлення підготовки й друку чергових томів після закінчення дії воєнного стану);
3. Продовження здійснення наукових фундаментальних досліджень, спрямованих на утвердження наукового методу у створенні й підготовці енциклопедичних видань, забезпеченні передових інновацій у цьому процесі для їх ефективності, досягнення надійності енциклопедичного контенту та забезпечення високої довіри до енциклопедичних джерел у часи засилля джерел антиукраїнської дезінформації;
4. Продовження наукових пошуків, спрямованих на ініціювання та підтримку створення нових енциклопедичних видань, що відповідають

сучасним суспільним запитам і національним пріоритетам, зокрема й у сфері безпеки та оборони.

5. Продовження експертної діяльності в галузі енциклопедистики (рецензування, критика), а також соціогуманітаристики загалом (в інтересах органів державної влади, закладів культури, освіти тощо). Дослідники Інституту є носіями експертних знань не лише у сфері створення й підготовки енциклопедій, а й у філологічних та історичних галузях науки.

6. Розширення партнерства з закладами вищої освіти з метою залучення нових фахівців до підготовки енциклопедичних матеріалів для ЕСУ, а також пошук шляхів налагодження співпраці з іноземними енциклопедичними центрами в умовах воєнного стану.

7. Збереження умов та підтримка наявної організаційної структури Інституту і його кадрового потенціалу, забезпечення сприятливих умов праці для працівників, а також у таких організаційних і ресурсних передумов, що дозволятимуть ефективно реалізовувати науково-видавничі й науково-фундаментальні завдання.

Наукові пріоритети і тематичні рамки

Для науково-дослідних робіт в Інституті перевага надається таким тематичним напрямам:

- Відповідно до Переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 31 грудня року, наступного після припинення або скасування воєнного стану в Україні:

У галузі фундаментальних наукових досліджень з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави:

- Збереження історико-культурної спадщини та модернізація архівної справи.

- Відповідно до Основних наукових напрямів та найважливіших проблем фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних, суспільних і гуманітарних наук Національної академії наук України на 2024–2028 роки

У галузі наукової інформації:

- Національні інформаційні ресурси;
- Розвиток словниково-енциклопедичної справи;
- Формування і розвиток електронних соціогуманітарних ресурсів;
- Науково-інформаційні бази даних і знань, електронні бібліотеки та лексикографічні системи загальнонаціонального значення.

У галузі історичних наук:

- Культурна історія. Історико-культурна спадщина та її збереження;
- Історична енциклопедистика.

Дотримання визначених пріоритетних напрямів забезпечує відповідність діяльності Інституту державній науковій політиці, а також створює основу для поглиблення досліджень з енциклопедистики з такого кола актуальної проблематики:

- інновації в сучасній енциклопедичній справі (нові методи, форми, технології зі створення, підготовки, укладання енциклопедичних видань), зокрема й на рівні інформаційних технологій (зокрема штучного інтелекту) та в контексті розвитку цифрової гуманітаристики;
- функціонування українських енциклопедій у воєнний і повоєнний періоди як джерел поширення в суспільстві українознавчих знань, якісного довідкового контенту українською мовою;
- тенденції, практики та досвід створення енциклопедичних видань минулих епох, а також внесок українців у розвиток світової енциклопедичної галузі.

Організаційні пріоритети

Інститут не планує істотних змін в організаційній та кадровій структурі – чинна модель засвідчує стабільність і функціональну ефективність як для оперативної діяльності, так і для досягнення стратегічних цілей. У межах стратегії збереження кадрового та інституційного потенціалу підтримується поточна модель функціонування Інституту, що передбачає злагоджену роботу двох наукових відділів.

Відділ науково-дослідної роботи, науково-інформаційного й науково-технічного забезпечення ЕСУ зосереджує зусилля на прикладних дослідженнях, насамперед виконує основні редакційно-видавничі завдання, пов'язані зі створенням енциклопедично-довідкових ресурсів, передусім «Енциклопедії Сучасної України».

Відділ теорії та методології створення енциклопедичних видань здійснює фундаментальні дослідження у сфері енциклопедистики, вивчаючи теоретичні засади й практичні аспекти створення енциклопедичних праць.

З огляду на ризики, спричинені воєнними діями, Інститут дбає про безпеку співробітників, адаптуючи формати та процеси роботи відповідно до актуальної ситуації.

Для захисту цифрової інфраструктури Інститут запроваджує базові заходи з кібербезпеки, які передбачають моніторинг інформаційних систем, резервне копіювання даних і контроль доступу до ресурсів.